

Dr. Orosz Árpád

a joggyakorlat-elemző csoport vezetője

A jegyző birtokvédelmi eljárásának bírósági kontrollja

I. A témaválasztás indokai

Az Alaptörvény 25. cikke értelmében a Kúria biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét.

Ennek formáit a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXVI. törvény (Bsz.) 24. §-a részletezi az (1) bekezdésben akként, hogy a felülvizsgálati eljárás mellett egyebek között rendelkezik arról: a Kúria joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélezési gyakorlatát [Bsz. 24. § (1) bek. d) pont].

A Kúria tehát a jogalkalmazás egységét biztosító feladatát látja el, amikor konkrét ügyekben ítélezik és a törvényben meghatározott ügyekben elbírálja a felülvizsgálati kérelmeket. A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 271. § (1) bekezdés i) pontjának 2012. szeptember 1-től hatályos szövege szerint azonban a jegyző birtokvédelmi eljárását követő birtokvédelmi perben hozott ítélet ellen nincs helye felülvizsgálatnak.

Azokban az esetekben, amikor a birtokától megfosztott vagy a békés birtoklásában megzavart fél a jegyzőtől kéri az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy a zavarás megszüntetését, a jegyző határozatának megváltoztatása iránt indított per járásbírói szinten, fellebbezés esetében a törvényszéken lezárul, a jogerős határozatot a Kúria nem vizsgálhatja. Jogállami keretek között a jogbiztonság követelménye viszont megkívánja, hogy a bíróságok az ítélezésük során azonos tényállású ügyekben, azonos vagy legalább hasonló tartalmú ítéleteket hozzanak, függetlenül attól, hogy az adott ügyet mely bíróság illetékességi területén tárgyalták, első- illetve másodfokon hozták-e az ítéletet.

A Kúriának azonban az Alaptörvényből fakadó kötelezettsége, hogy biztosítsa a jogalkalmazás egységét azokban az ügyekben is, amelyekben konkrét ítélező tevékenységét a törvény kizárja. Ennek elsődleges eszköze a Bsz. hivatkozott 24. § (1) bekezdés d) pontjában írt joggyakorlat-elemzés, ami az adott esetben értelemszerűen az alsó fokú bíróságok adott tárgykörben folytatott gyakorlatának a vizsgálatát jelenti. Ebből a megfontolásból a Kúria Polgári Kollégiumának vezetője – figyelemmel az igazságügyi miniszter témajavaslatára is – javaslatot tett a Kúria elnökének a jegyző birtokvédelmi eljárásának bírósági kontrollja tárgyában joggyakorlat-elemző csoport felállítására.

Az igazságügyi miniszter témafelvetése jelzi, hogy a

birtokvédelmi eljárások alapja zömében a szomszédjogi szabályok megsértéséből adódik és a gyakorlat azt mutatja, hogy kidolgozatlan az a szempontrendszer, ami alapján a birtokvédelemre alapot adó szükségtelen zavarás tényét az egyes ügyekben meg lehetne állapítani.

A témaválasztást indokolta továbbá, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 5:8. § (1) bekezdése értelmében a tényleges birtoklási helyzet alapján a jegyzőtől egy éven belül kérhető birtokvédelem. A jegyző által hozott határozat megváltoztatására irányuló különleges eljárást a jogalkotó a Ptk. hatályba lépésével egyidejűleg iktatta be a Pp.-be, annak XX/A. Fejezetébe. Egyidejűleg hatályba lépett a 2013. évi CLXXIV. törvény a szomszédjogok és a tulajdonjog korlátainak különös szabályairól. Az 1959-es Ptk.-tól eltérően ez a külön törvény tartalmazza – két, továbbra is a Ptk.-ban szabályozott kivételtől eltekintve – az egyes szomszédjogok katalógusát.

A joggyakorlat-elemző csoportban lefolytatandó vizsgálat lehetőséget ad arra, hogy a módosított anyagi és eljárásjogi szabályok alapján kialakult bírói gyakorlatot elemezzünk és ismereteket szerezzünk arra vonatkozóan, hogy ez milyen hatással van a jegyző előtt folyó birtokvédelmi eljárásokra.

II. A joggyakorlat-elemző csoport feladata

A jegyző határozatának megváltoztatására irányuló birtokvédelmi ügyekben az ügy tárgya miatt kizárt a felülvizsgálat, ezért feltétlenül szükséges feltárni, hogy az egyes törvényszékeken belül hogyan aránylik egymáshoz a jegyző előtt megindított és a közvetlenül a bíróságon megindított birtokvédelmi ügyek száma. Tanulságosnak látszik annak feltérképezése is, hogy a jegyző előtt indított birtokvédelmi ügyek jellemzően milyen tényálláson alapulnak, e szerint mutatkoznak-e különbségek az ország egyes régiói között.

Miután a bíróság a jegyző határozatának megváltoztatása iránt indított perben – az eljárás elnevezése ellenére – nem a jegyző határozatának a jogszerűségét vizsgálja, eddig feltáratlan volt, hogy a jegyzők milyen arányban hoznak érdemi döntést a birtokvédelmi ügyekben, összevetve azokkal az esetekkel, amelyekben a kérelmet lényegében hatáskör hiányában utasítják el arra hivatkozással, hogy a felek között a birtokláshoz való jogosultság

a vitás. Tény, hogy a jegyző birtokvédelmi eljárása a bíróságokat tehermentesítő, gyors vitarendezési lehetőség, ezért szükséges lehet annak vizsgálata, hogy a jegyző előtt indult birtokvédelmi eljárásokban hozott határozatok megváltoztatását milyen arányban kérték a bíróságoktól. A joggyakorlat-elemzés során továbbá választ kell kapjunk arra a kérdésre is, hogy a bírósági eljárás eredménye milyen arányban igazolta a jegyző döntésének helyességét.

A bíróságok előtt nem ismert, hogy a magyarországi jegyzői kar bármilyen módon nyilvántartja, elemzi-e a birtokvédelmi ügyekben hozott bírósági határozatokat, azoknak milyen kihatása van a jegyző eljárására és döntéseire. A joggyakorlat-elemzés ennek a kérdésnek a vizsgálatára is lehetőséget nyújt.

Fontos társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy ezek a viták gyorsan lezáródjanak. Éppen ezért szükséges összevetni a jegyző előtti eljárás és a bírósági eljárás időtartamát. Utóbbi kapcsán viszont megkerülhetetlenül számba kell venni, hogy a pusztán possesszórius (tényleges birtoklási helyzet alapján indult) birtokvédelmi ügy a bíróság előtti petitórius (a birtokláshoz való jogon alapuló) eljárási szakaszban hogyan alakul át, és a birtokvédelmi igényhez milyen egyéb jogviták (kártérítés, sérelemdíj iránti igény stb.) társulnak. Nem érdektelen tehát annak vizsgálata sem, hogy a jegyző előtt indult eljárásokban előterjesztett kérelmek miként változnak a bírósági szakban, melyek a leggyakrabban hivatkozott jogcímek.

Ez utóbbi összefüggésben már szükséges lehet a Kúria felülvizsgálati eljárásban folytatott gyakorlatának vizsgálata abból a szempontból, hogy ezekre a kapcsolódó kérdésekre is kiterjedő jogerős ítéletek felülvizsgálatára irányuló kérelmeket mennyiben fogadja be.

Egyelőre nem ismert – éppen ezért vizsgálandó –, hogy a birtokvédelmi ügyek elbírálása indokolhatja-e egyes önkormányzati rendeletek módosítását, adott esetben a Kúria részéről azok felülvizsgálatát.

III. Munkamódszer

A vizsgálati tárgykör azt indokolja, hogy a joggyakorlat-elemző csoport munkájában a kúriai bíró tagok számát meghaladóan vegyenek részt járásbírói és törvényszéki bírók, valamint volt kúriai (legfelsőbb bírósági) bírók, akik az adott jogterületen napi szinten ítéleznek, illetve bírói pályájuk során ezen a téren nagy tapasztalatot szereztek.

A csoport kiegészül továbbá a dologi jog első számú szaktekinvélyével és a jegyzői kar, valamint Igazságügyi Minisztérium képviselőivel.

Van olyan ismeretünk, hogy egyes törvényszékeken ebben a témában különböző szintű és mélységű szakmai

megbeszéléseket tartottak és önállóan vagy az illetékeségi területükre tartozó jegyzők bevonásával vizsgálatokat is folytattak. A joggyakorlat-elemző csoport ezért a törvényszékek kollégiumvezetőit kérni fogja ezeknek a szakmai anyagoknak a megküldésére. Ugyancsak a kollégiumvezetők bevonásával szükségesnek látszik annak feltárása, hogy a gyakorlatban melyek a vitás kérdések, továbbá, hogy a megváltoztatásra irányuló kérelmekben melyek a leggyakrabban előforduló hivatkozások.

Amennyiben ilyen adatok az OBH-nál, illetve a törvényszékek útján beszerezhetően rendelkezésre állnak, szükséges tisztázni a possesszórius és a petitórius ügyek számát, ezek egymáshoz viszonyított arányát.

A jegyzői kar képviselőinek bevonásával vizsgálható, hogy a jegyző előtt indult eljárásokat milyen arányban támadják bíróság előtt, tehát, hogy a jegyző előtti eljárás mennyiben tölti be a bíróságokat tehermentesítő szerepét.

A joggyakorlat-elemző csoport ezt követően tudja meghatározni a vizsgálat szempontjait. Az azonban már most bizonyos, hogy a kúriai bírák konkrét saját ítélkezési tapasztalat híján csak úgy szerezhetnek közvetlen ismereteket a jegyző előtt megindított birtokvédelmi ügyek intézéséről, ha az ügyek aktáit a KÜSZ 45. § (1) bekezdés b) pontja szerinti ún. felkérő rendszerben vizsgálják.

A vizsgálat tárgya nem csak döntéselemzés, hanem kiterjed az eljárás egészére, ideértve az eljárást befejező határozat rendelkező részének megszövegezését és korlátozottan (a jegyzői karra vetítetten) a bírósági döntés utóhatását is.

IV. Ütemterv

A vizsgálat menetéről, a munkaterről a joggyakorlat-elemző csoport az alakuló ülésén határoz. Az alakuló ülésen kell döntenie arról is, hogy a vizsgálat konkrétan meghatározott milyen időszakokra vonatkozzon. Ekkor döntünk a feladatoknak a tagok közötti felosztásáról is és kezdeményezzük egy olyan internetes vibe-felület létrehozását, amelyen a joggyakorlat-elemző csoporthoz érkezett valamennyi irat, vizsgálati eredmény közzétehető és minden tag számára hozzáférhetővé válik. Döntünk továbbá az alakuló ülésen szükségesnek tartott adatok beszerzéséről, az ügyek kiválasztásának módszereiről.

A kiválasztott ügyek iratainak a vizsgálatát a törvénykezési szünet végéig kell befejezni ahhoz, hogy azok érdemi feldolgozása október végéig megtörténjen. Ezáltal reális lehetőség nyílik arra, hogy az összefoglaló vélemény tervezete is elkészüljön december végéig.

Budapest, 2017. február 10.